

KASVUN IHMEEN KAITSIJAT

Sinnikäs harrastajajoukko on tehnyt Manner-Euroopan itäisimmästä arboretumista värikkään puulajien näyteikkunan.

TEKSTI HEIKKI HAMUNEN | KUVAT HARRIMÄENPÄÄ

Möhkön Arboretum

Sijaitsee Möhkön kylässä Ilimantsissa.

Yksityinen puulajipuisto, jossa noin 600 puuvartista kasvia. Erikoisuutena ruohovartisten sotatulokaslajien kokoelma.

Puulajipuistoa pitää yllä Möhkön Arboretumin Ystävät ry, noin 30 jäsenen yhteisö.

Puulajipuiston pääarkkitehti Sauvo Henttonen ja 11 vuoden työn tulos. Maisema pidetään puistomaisena heinää niittämällä ja polttamalla.

Paavo Hamunen, Jorma Kärkkäinen, Aapo Laatikainen ja Sauvo Henttonen istuttamassa Laatikaisen perheen nimikkopuuta.

Jorma Kärkkäinen on talkoillut puulajipuistossa joka keskiviikko touko-kuusta lumen tuloon asti 11 vuoden ajan.

Valtakunnan itärajana on aivan vieressä ja savua ilmassa. Usein savu on täällä merkki Venäjän metsäpaloista, mutta ei tällä kertaa. Nyt savu leijailee nenään lähellä palavasta heinäsuovasta.

Kymmenkunta puuharrastajaa ahkeroi puulajipuiston, arboretumin, istutusten kimpussa Möhkön kylällä Ilomantsissa, Pohjois-Karjalassa. Yksi raivaa pusikkoa raivaussahalla, toiset haravoivat ja polttavat viikko sitten koottua heinäkasaa.

”Joka keskiviikko toukokuun ensimmäisestä viikosta lumen tuloon asti 11 vuoden ajan olen ollut talkoissa”, sanoo puulajipuiston perustaneen Möhkön Arboretumin Ystävät ry:n puheenjohtaja **Jorma Kärkkäinen**, 59. ”Ja jos joskus olen ollut poissa, niin viikonloppuna on paikattu.”

270 lajia, 3 500 tuntia

Kärkkäinen ja muut talkoolaiset ovat istuttaneet puistoon noin 600 puuvartista kasvia. Lajikirjo kattaa noin 270 lajia.

”Vuonna 2004 tämä oli täysi viidakkokymmenen vuoden työ näkyy jollakin tavalla rakenteissa ja puissakin”, raivaussahan hetkeksi sammuttanut Kärkkäinen sanoo vaatimattomana.

Puiden kasvunopeuteen talkoolaiset eivät juuri voi vaikuttaa, mutta muuten puistossa

on tehty suuri työ. Talkootunteja on kerätynyt yli 3 500. Ihmisten lisäksi töissä ovat olleet kaivinkoneet ja kuorma-autot.

Työn tuloksena puiston korkeimmalla nyppylällä on pieni maja, matalimmissa kohdissa on pari pientä lampea. Soritettuja tai puuparruilla katettuja polkuja risteilee puistossa parin kilometrin verran.

”Voimme raivata aluetta tarpeittemme mukaan, mutta myytävän ainespuun käyttöä Tornator, joka luovutti maapohjan puiston käyttöön”, sanoo puiston suunnittelun pääarkkitehti **Sauvo Henttonen**, 71.

Kahdeksan hehtaarin alueen kunnostamisessa ja huoltamisessa riittää työtä, eikä tekijöitä ole työn määrään nähden liikaa. Etenkin heinän niittäminen joka vuosi on työlästä.

”Kolme aktiivista talkoolaista lisää, niin homma pysyisi kuosissa. Toisaalta kun malttaa joka vuosi niittää, niin heinän kasvu köyhtyy. Kyllä alue tästä komistuu”, Kärkkäinen sanoo.

Kun golf ei tunnu omalta

Kärkkäinen sanoo arboretumharrastuksen olevan vastakohta leipätyölle siinä missä muutkin harrastukset.

”Tässä on hyvä porukka. On mukava seurata, kuinka puut lähtevät kasvuun ja mitä variaatioita puista on olemassa.”

Kärkkäinen on ollut aktiivinen myös Möhkön alueen muussa kansalaistoimin-

nassa. Muurarina työskentelevä Kärkkäinen on käyttänyt tunteja rutkasti myös kyläyhdistyksen, metsästysseuran ja kesäteatterin eduksi.

Kovaa työmäärää ihmetteleville Kärkkäisellä on vastaus valmiina.

”Kun jotakin harrastetaan, se tehdään satokymmenen lasissa. Toiset pelaavat golfia, minä taas en ymmärrä, että minkä takia. Enkä tietokoneellakaan tee muuta kuin maksan laskut.”

Sauvo Henttonen sanoo, että puuharrastajien joukko on monenkirjavaa porukkaa.

”Aktiivit ovat keksineet, että tässä on jotakin sisältöä, joka on seutukunnalta puuttunut. Puistossa on esimerkiksi koristeikäyttöön monenlaista materiaalia, jota ei seutukunnalla vielä muuten tunneta. Samoin täällä on kasveja, joiden ei arvella näillä korkeuksilla menestyvän.”

Puut opettavat lapsia

Möhköläinen **Maire Purmonen**, 56, maa-laa tervamaalia juurakkoon, joka on puhdistettu ja nostettu maan pinnalle kiitokseksi Metsämiesten Säätöille.

Säätiö rahoitti puulajipuiston alkutaivalta, jotta suomalaisten puiden erikoismuotojen kokoelma saatiin perustettua.

Purmosta vetää arboretumin toimintaan kiinnostus puutarhanhoitoon. Yhdistyksen sihteeri on ostanut puistoon nimikkopuut kolmelle lapselleen. Kolmesta lastenlap-

sestakin yhdellä sellainen on, kaksi muuta saavat omansa syksyllä. Puiden varttumista seuraamalla muistaa seurata elämänsäkaarta, niin ihmisten kuin puidenkin, hän sanoo.

”Lasten kanssa puuhaamme täällä paljon: käymme katsomassa, miten puut ovat kasvaneet ja opettelemme uusia juttuja. Tärkeää on, että lapset oppivat. Tämä on yksi keino oppia.”

Purmonen on käynyt puistossa myös ohjaamiensa kehitysvammaisten nuorten kanssa.

”Hypistelemme puiden lehtiä, tutustumme erilaisiin puihin, opimme ja muistelemme eri puulajeja. Luonnossa mieli rauhoittuu.”

Kasvun ihmeen seuraaminen on vienyt Purmosen mukanaan myös kotioloissa.

”Tykkään puutarhanhoidosta ja kasvatan kukkia siemenestä lähtien. Ajatuksena on, että saisin tehtyä pihapuutarhakirjan oman puutarhan kasveista. Puut ja metsä ovat meille voimavara, ja puissa on valtava energia.”

Ruohot sotamuistoina

Yhdistyksen tavoitteeksi on kirjattu edistää seutukunnalle outojen koti- ja ulkomaisten kasvilajien koeviljelyä, opetusta, neuvontaa ja tutkimusta. Lajiluettelossa on maallikon korvaan ihmeelliseltä kuulostavia nimiä kuten riepukoivu, viitavaahtera, hapsuharmaaleppä ja töpökuusi. ➤

Alue oli aiemmin tiheää metsää. Vuosikymmenen työ on tuonut tilalle kauniin puiston.

Möhkö vetää matkailijoita

Venäjälläkin kiertävän Koitajoen mutkaan perustetun Möhkön kylän historia on värikäs. Puulajipuisto tukee matkailukylän muita palveluja.

”Möhkö on sellainen kylä, jonka eteen kannattaa tehdä töitä”, sanoo Sauvo Henttonen.

Ilomantsin Hattuvaaran kanssa Suomen itäisimmän kylän tittelistä kisaava Möhkö kasvoi 1800-luvulla järvimalmia hyödyntävän rautaruukin ympärille.

Edullinen puuhiili, vesitiet ja Möhkönkosken vesivoima kasvattivat rautaruukin Suomen suurimmaksi. Enimmillään ruukki antoi työtä 2 000 ihmiselle ja Möhkö kodin 600 asukkaalle.

Nyt Möhkö vetää vieraita kunnostetun ruukkimiljöön, vahvan kesäteatterin, sotahistorian ja muun kulttuuritarjonnan voimin. Museoviraston restauroima kanavajärjestelmä, ruukkialue ja 1950-luvulta peräisin olevassa asuntoproomussa palveleva savottakahvila muistuttavat elämästä metsien varassa.

Historia on Möhkössä vahvasti läsnä ruukkialueen lisäksi myös sotamuistojen kautta.

Venäläisdivisioona miehitti Möhkön alueen talvisodassa. Esimerkiksi Ruukkimuseon päärakennuksen, keltaseinäisen Pytingin, säilyminen venäläisjoukkojen jäljiltä on poikkeuksellista.

”Rajavartioston komentaja Kivikko teki vihollisen kanssa sopimuksen Oinassalmen suuntaan jääneestä neuvostokalustosta. Kivikko neuvotteli – mikä oli ankarasti kiellettyä – että vihollinen saa hinata pois suomalaisjoukkojen tuhoamat panssarivaunut, jos se jättää vastineeksi Möhkön kylän polttamatta”, Henttonen kertoo.

Nimikkopuun
ostaja saa puun
ja sen hoidon li-
säksi kaiverretun
metallilaatan.

”Alussa tavoitteena oli hyödyntää puiston kasvikoelmassa itäistä ulottuvuutta ja mantereisuutta. Etusijalla olivat aasialaiset ja itäeurooppalaiset, meille vieraat kasvit. Sitten on jonkun verran lisätty myös Pohjois-Amerikan lajistoa”, sanoo Henttonen.

Puuvartisten kasvien lisäksi puiston erikoisuus on ruohovartisten sotatulokaslajien kokoelma. Lajit ovat muisto talvisodan ajalta, kun venäläisdivisioona miehitti Möhkön kylän. Alueen rakennuksissa ja korsuissa majoittui 10 000 sotilasta ja lähes 1 500 hevosta.

”Arboretumin alueella on taisteluhautoja ja sodan aikaisten miehistökorsujen pohjia. Hevoset olivat sotajoukkojen huollon kannalta suuressa roolissa. Neuvostoarmeija toi heinää hevosilleen Latvian rajaa myöten.”

Heinän mukana Möhköön kantautui sellaisten lajien siemeniä, jotka eivät ole luontaisia tällä seudulla.

”Löysimme 2000-luvun alussa sotatulokaskasvikoelmuksessa 50 lajia, jotka ovat tulleet sotaväen mukana”, Henttonen kertoo.

Nyt talkoolaiset ovat siirtämässä sotatulokaskasveja arboretumin alueelle. Tavoitteena on esitellä 24 näyttävintä sotatulokaskasvia osana arboretumin tarjontaa. ●

Sauvo Henttonen
ja muut talkoolai-
set ovat istutta-
neet kahdeksan
hehtaarin puistoon
noin 600 puu-
vartista kasvia.

»Puissa on
valtava
energia.»

Nimikkopuita lapsille ja vanhemmille

Möhkön arboretumissa polkujen varsilla kasvaa nimikkopuita. Osa on istutettu lapsille tai vainajien ja merkkitapahtumien muistoksi. Kunkin puun vieressä on metallilaatta, johon on kaiverrettu puun omistajan tiedot.

”Isä osti vielä eläessään paikan tälle puulle. Tarkoitus oli istuttaa se yhdessä isän, äidin ja vaimon kanssa. Isän kuolema ja äidin sairastelu muuttivat aikatauluja. Nyt saattelemme suunnitelmamme loppuun”, sanoo ilomantsilainen yrittäjä **Aapo Laatikainen** juuri istuttamansa nimikkopihdan äärellä.

Metsät olivat Laatikaisen isälle tärkeitä. Hän kokeili itsekin pih-tojen kasvatusta 1980–90-luvuilla.

”Meidän kaksi poikaamme ovat myös metsästä kiinnostuneita. Nyt meistä jää pojille ja tuleville sukupolville pitkäikäinen muisto, joka tulee varmasti perheen käyntikohteeksi.”

Möhkön Arboretumin Ystävät myy nimikkopuita yksityisille 100 euron ja yhteisöille 200 euron hintaan. Pakettiin kuuluu taimen lisäksi kaiverrettu metallilaatta ja puun hoito tulevina vuosina.

Pelkillä parinkymppin jäsenmaksuilla yhdistys ei pysty mielekkäästi toimimaan, ja nimikkopuiden myynti on tapa rahoittaa toimintaa. Nimikkopuiden myynti elää jäsenten aktiivisuuden varassa.

”Nimikkopuita ei saada myytyä, jos emme itse suutamme aukaise”, sanoo yhdistyksen puheenjohtaja Jorma Kärkkäinen.

Nimikkopuiden myyntityössä pätee sama totuus kuin useissa muissakin tuotteissa: moni hankkii nimikkopuun vasta, kun sellaista hänelle henkilökohtaisesti tarjotaan. ●